

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében

Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén

az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék

az MTA Közgazdaságtudományi Intézet

és a Balassi Kiadó

közreműködésével

Készítette: Szántó Zoltán

Szakmai felelős: Szántó Zoltán

2010. június

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

1. hét

Bevezetés

A gazdaságszociológia fogalma

A gazdaságszociológia fejlődésének szakaszai

Szántó Zoltán

Bevezetés

- Bemutatókozás
- A tematika áttekintése
  - Témakörök: gazdasági rendszerek, intézmények és szervezetek szociológiája
  - Félévközi munka és számonkérés: szemináriumi munka, zárthelyi dolgozatok, szóbeli kollokvium
  - Kötelező irodalom (lásd: Tematika)

GAZDASÁGI RENDSZEREK SZOCIOLÓGIÁJA

- Klasszikus kapitalizmuskoncepciók (M. Weber, W. Sombart, Polányi K.)
- A piaci átmenet és a posztkommunista gazdasági rendszerek (E. Costello, L. P. King, Szelényi I.)
- Gazdasági elmaradottság, gazdasági fejlődés, gazdasági stagnálás (A. Gerschenkron, J. A. Schumpeter, D. North, N. J. Smelser)

GAZDASÁGI INTÉZMÉNYEK SZOCIOLÓGIÁJA

- A munkamegosztás típusai (K. Marx, K. Bücher, M. Weber)
- A munkamegosztás okai és hatásai (A. Smith, K. Marx, É. Durkheim, F. W. Taylor)
- Piaci csere és verseny (M. Weber, G. Simmel, W. C. Neale)
- A piaci tranzakciók társadalmi beágyazottsága (K. D. Opp, R. Swedberg)
- Pénzfunkciók és különleges pénzek (G. Simmel, Polányi K., V. Zelizer)

GAZDASÁGI SZERVEZETEK SZOCIOLÓGIÁJA

- Bürokrácia és hierarchia (M. Weber, G. Miller)
- Horizontális és vertikális menedzserdilemmák. Hierarchiakudarcok és piaci megoldások (G. Miller)
- Kooperáció és vállalatvezetés. Horizontális és vertikális együttműködés. Konvenciók, kultúra és elköteleződés (G. Miller)
- Gazdasági szervezetek és társadalmi kapcsolathálóok. A tőzsde társadalomszerkezete. Hálózati gazdaság (W. Baker, Barabási A. L.)

Tananyag

- Az előadások és a szemináriumok anyaga, valamint a kötelező irodalom

Félévközi munka és számonkérés

- Előadások látogatása (ajánlott)
- Kötelező részvétel a szemináriumi foglalkozásokon: rendszeres felkészülés, folyamatos irodalomfeldolgozás, félévente egy kiselőadás, aktív részvétel a szemináriumi vitákban (30%)
- Félévente két zárthelyi dolgozat: esszékérdések (10-10%).
- Félévvégi szóbeli kollokvium (50%).

A gazdaságszociológia fogalma

- A gazdaságszociológia kifejezést először W. Stanley Jevons brit közgazdász használta 1879-ben *The Theory of Political Economy* c. művében

- A kifejezést hamarosan átvették a klasszikus szociológusok, mindenekelőtt Max Weber (*Wirtschaftssoziologie*) és Émile Durkheim (*sociologie économique*)

- Joseph A. Schumpeter (1883–1950) *History of Economic Analysis* c. híres posztumusz könyvében (1954) a gazdaságszociológiát a gazdaságelemzés technikái közé sorolta a gazdaságtörténet, a statisztika, az elmélet, a politikai gazdaságtan és az alkalmazott területek mellett

- Schumpeter szerint a gazdaságszociológia azokat az intézményeket vizsgálja, amelyeken belül a gazdasági viselkedés lezajlik

Modern definíció:

Neil J. Smelser–Richard Swedberg:

„... the sociological perspective applied to economic phenomena.” (3.o.)

„... the application of the frames of reference, variables, and explanatory models of sociology to that complex of activities which is concerned with the production, distribution, exchange, and consumption of scarce goods and services.” (3.o.)

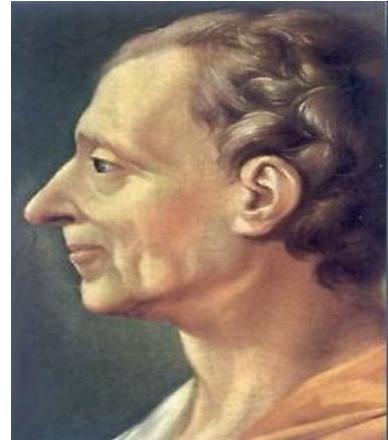
- Szociológiai perspektíva, változók, magyarázó modellek:
  - Személyes interakció, csoportok, társadalmi struktúrák és intézmények, társadalmi kontroll (értékek, normák és szankciók)
  - Társadalmi kapcsolatháló, társadalmi nemek, kultúra
  - Nemzetközi dimenzió
  - Ökológiai dimenzió

A gazdaságszociológia fejlődésének szakaszai

- Előfutárok („preklasszikus” korszak)
  - 1890 előtti időszak
- Klasszikus gazdaságszociológia
  - 1890–1920
- „Régi” gazdaságszociológia
  - 1920–1970/80
- „Új” gazdaságszociológia
  - 1970/80 utáni időszak

A gazdaszociológia fejlődésének szakaszai: előfutárok

- Charles de Secondat Montesquieu (1689–1755)
  - *A törvények szelleméről* (1748)

- A kereskedelem és más gazdasági jelenségek szerepének összehasonlító vizsgálata köztársaság, monarchia és önkényuralom mellett

- Henry de Saint Simon (1760–1825)
  - *Az ipari rendszer, A termelők katekizmusa*
  - *A társadalom szervezetéről* (1820–1824)
- Két erő működteti a társadalmakat
  1. a megosztás ereje (szokások és intézmények),
  2. az újításra való hajlam (változtatásra irányuló kollektív aspirációk)

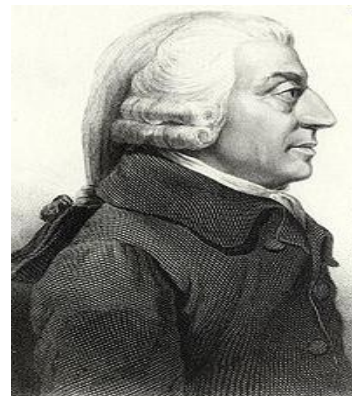
- Három társadalomtípus: a teológiai, a katonai és az ipari társadalom
- Industrializáció és ipari társadalom

- Auguste Comte (1798–1857)
  - *A pozitív szellem* (1844)

- A szociológia, mint önálló társadalomtudomány megszületése (az elnevezés tőle származik, társadalmi fizika, pozitivizmus)
- A törvényszerű társadalmi fejlődés és a tudományos politika eszméje
- A civilizáció három nagy stádiumra bontható, mind anyagi, mind szellemi szempontból:
  - katonai és teológiai
  - jogi és metafizikai
  - ipari és tudományos (pozitív)

- Adam Smith (1723–1790)
  - *Az erkölcsi érzelmek elmélete* (1759)
  - *A nemzetek gazdagsága* (1776)

- Az emberi erkölcs és társadalmi együttélés alapja a szimpátia és a szolidaritás (ami egyben munkára ösztönöz)
- A láthatatlan kéz elve
- A munkamegosztás előnyös (és hátrányos) hatásai
- A három társadalmi osztály jövedelme: munkabér, profit, földjáraadék

- Karl Marx (1818–1883)
  - *A tőke I.* (1867)

- A törvényszerű társadalmi fejlődés eszméje (gazdasági determinizmus)
- A tőkés gazdasági-társadalmi rendszer elemzése, ellentmondásainak feltárása:
Kizsákmányolás és elidegenedés
- A társadalmi osztályok elmélete: osztályérdek, osztálytudat, osztályharc, forradalom
- Klasse an sich, Klasse für sich
- Munkamegosztás és kooperáció. A társadalmi és szervezeti munkamegosztás fejlődése.

GAZDASÁGSZOCIOLÓGIA I.

1. hét

SZEMINÁRIUM

A mainstream közgazdaságtan és a gazdaságszociológia

Szántó Zoltán

- Irodalom
  - N. J. Smelser–R. Swedberg: Introducing Economic Sociology (részlet) (in: HES, 3–6)
  - N. J. Smelser–R. Swedberg: A gazdaság szociológiai szemléletmódja (in: GRISZ, 31–44)
  - Lengyel Gy.: A kelet-európai gazdaságszociológiáról: problémák és kihívások (in.: Szociológiai Szemle, 1995. 4. sz.)
- Előzetes megjegyzés: a *mainstream* közgazdaságtan viszonylag egységes irányzat – a gazdaságszociológia viszont több különböző irányzatra bomlik, nincs uralkodó paradigmája
- A mainstream közgazdaságtan és a gazdaságszociológia összehasonlításának szempontjai:
  1. A cselekvő fogalma
  2. A gazdasági cselekvés
  3. A cselekvést korlátozó tényezők
  4. A gazdaság viszonya a társadalomhoz
  5. Az elemzési cél
  6. A használt módszerek
  7. Eszmetörténeti hagyomány

Feladatok:

- Végezze el a két terület összehasonlítását a megadott szempontok alapján!
(1. és 2. irodalom)
- Mutassa be a kelet-európai gazdaságszociológia sajátos vonásait!
(3. irodalom)